

Møteprotokoll

Nemnd for gudstjenesteliv

Møtedato: 06.03.2023 kl. 10:00

Møtested: Kirkens Hus

Arkivsak: 22/03213

Til stede: Solveig Julie Mysen, Andreas Hilmo Grandy-Teig, Jan Otto Myrseth, Torkel Irgens, Edel Merete Gervin, Vigdis Berland Øystese, Karen Margrete E. Mestad, Åste Dokka, Sindre Seim Gulbrandsen, Gunnhild Nordgaard Hermstad, Mathias Gillebo, Thomas Berbom

Møtende
varamedlemmer: Arnfinn Tobiassen for Carl Petter Opsahl

Forfall: Jovna Zakarias Dunfjell, Inger Anne Naterstad, David Scott Hamnes

Andre: Rune Rasmussen og Silke Pahlke deltok under sak 2/23
Harald Hauge deltok under sak 4/23

Protokollfører: Gunnhild Nordgaard Hermstad

SAKSLISTE

Side

Godkjenning av innkalling og saksliste

Godkjenning av protokoll

[1/23](#) Protokoll Nemnd for gudstjenesteliv 07.11.2022 2

Saker til behandling

[2/23](#) Samtale om universell utforming i Nemnd for gudstjenesteliv mars 2023 3

[3/23](#) Brød og vin i Den norske kirke 4

[4/23](#) Salmer til godkjenning i Nemnd for gudstjenesteliv våren 2023 - oversending til NFG 6

Orienteringssaker

[5/23](#) Orienteringssaker, Nemnd for gudstjenesteliv 6. mars 2023 8

Drøftingssaker

[6/23](#) Drøftingssak - Å minnes de døde 9

[7/23](#) Sakramentsforvaltning utenfor hovedgudstjenesten 11

Sted, 05.04.2023

Solveig Julie Mysen
Leder

Gunnhild Nordgaard Hermstad
Sekretær

Godkjenning av innkalling og sakliste

Innkalling og sakliste ble godkjent.

Godkjenning av protokoll

1/23 Protokoll Nemnd for gudstjenesteliv 07.11.2022

Behandlet av	Møtedato	Saknr
1 Nemnd for gudstjenesteliv	06.03.2023	1/23

Forslag til vedtak

Protokoll fra møte i Nemnd for gudstjenesteliv 7. – 8. november 2022 ble godkjent.

Møtebehandling i Nemnd for gudstjenesteliv 06.03.2023:

Møtebehandling

Votering

Enstemmig

Nemnd for gudstjenestelivs vedtak

Protokoll fra møte i Nemnd for gudstjenesteliv 7. – 8. november 2022 ble godkjent.

[Lagre vedtak]

Saker til behandling

2/23 Samtale om universell utforming i Nemnd for gudstjenesteliv mars 2023

Behandlet av	Møtedato	Saknr
1 Nemnd for gudstjenesteliv	06.03.2023	2/23

Forslag til vedtak

Nemnd for gudstjenesteliv takker for samtalen og tar med momenter fra den i sitt videre arbeid.

Møtebehandling i Nemnd for gudstjenesteliv 06.03.2023:

Møtebehandling

Rådgiver Silke Pahlke orienterte om arbeidet med Kirkemøtesaken om universell utforming. Spesialprest Rune Rasmussen fortalte om «Gudstjeneste for alle. Byggekløsser for en papirløs gudstjeneste» og delte erfaringer om gjennomføringen av denne. I denne gudstjenesten er det Rune Rasmussen og Tore Thomassen som har utarbeidet tekst og musikk.

Nemnd for gudstjenesteliv samtalte om temaet med utgangspunkt i spørsmålene:

- Hvordan kan perspektiver rundt universell utforming styrke samtalen om liturgi og gudstjenestefeiring?
- Hva kan nemnda ta med fra eksempelet «Gudstjeneste for alle. Byggekløsser for en papirløs gudstjeneste» i videre samtaler om likeverdig tilgjengelighet?

I sin samtale var nemnda blant annet opptatt av:

- Det er både inspirerende og flott å høre om arbeidet med «Gudstjeneste for alle». Vi trenger disse ressursene.
- Måten å gjøre «Gudstjeneste for alle» på er en berikelse; å ikke lage egne fellesskap, men ta mennesker inn i menigheter og fellesskap.
- En viktig del av arbeidet er å destillere språk og musikk, og å sikre at dette materialet blir kvalitetssjekket.
- Ingen av oss forstår alt i en gudstjeneste, men «Gudstjeneste for alle» kan bidra til å åpne perspektiver på hovedgudstjenesten og hjelpe alles forståelse.

- «Gudstjeneste for alle» ligger tett på Ordo og har flere alternativer til de ulike leddene. Selv om det er mulig å feire gudstjenesten i sin helhet, er det også mulig å ta inn enkeltelementer i gudstjenestefeiringen.
- Grepet med call and respons er godt.
- «Gudstjeneste for alle» utfordrer oss på viktige ting i liturgisk arbeid og praksis:
  - o Korte setninger og språklig disiplin.
  - o At vi må ha kontakt med folk
- Dersom dette sprer seg bør Bispemøtet vurdere om «Gudstjeneste for alle» bør bli en del av våre faste ordninger.
- Til Kirkemøtesaken er det viktig å både si noe om behov for ressurser og ansvar lokalt. Hvilke ressurser trengs for å gjennomføre en «Gudstjeneste for alle» og hvem har ansvar for universell utforming av f.eks. kirkelig inventar.

Votering

Enstemmig

Nemnd for gudstjenestelivs vedtak

Nemnd for gudstjenesteliv takker for samtalen og tar med momenter fra den i sitt videre arbeid.

[Lagre vedtak]

3/23 Brød og vin i Den norske kirke

Behandlet av	Møtedato	Saknr
1 Nemnd for gudstjenesteliv	06.03.2023	3/23

Forslag til vedtak

Nemnd for gudstjenesteliv vurderer at oblatene som benyttes i Den norske kirke er egnet/ikke egnet som nattverdrød.

Møtebehandling i Nemnd for gudstjenesteliv 06.03.2023:

Møtebehandling

Nemnd for gudstjenesteliv drøftet spørsmålet om oblatene som benyttes i Den norske kirke med utgangspunkt i den forelagte utredningen.

I samtalen ble det blant annet løftet frem at:

- Det er et viktig poeng at nattverden er et felles måltid.
  - Fellesskapsaspektet ved nattverden er tydelig når flest mulig kan delta, det er f.eks. en berikelse at barn er inkludert i nattverdfeiringen.
  - Glutenfritt oblat/brød og avalkoholisert vin er det mest universelle
  - Det er ikke mulig å finne noe absolutt alle kan spise
  - Det er mulig å ta del i nattverden uten å spise brødet som deles ut. Å spise brødet er ikke nødvendig for å tilhøre fellesskapet.

  - Nemnda er skeptisk til Kirkemøtevedtak som fratrar menighetene myndighet i dette spørsmålet.
  - Det er et ønske om å ivareta flest mulig enkeltindivid og samtidig respektere den enkelte menighets rett til å finne sin veg
  - Det er viktig hvordan dette fungerer i praksis og at de lokale løsningene kan være gode.

  - Det er lengre tradisjon for avalkoholisert vin enn for glutenfritt brød.
  - Den norske kirkes nattverdpraksis har stor avstand til den første nattverd, både i tid og praksisene. Når er det for langt unna det som skjedde?
  - Det finnes ikke åpenbare grenser for når vi er for langt unna, men det vi bruker som brød må være gjenkjennelig som brød.
  - Uavhengig av innholdet i oblatet, er det vanskelig å oppfatte den som brød.
- Hva er et brød? Følgende to spørsmålene må veies mot hverandre.
- o Hvor går grensene for hva som er et brød? (Er det nødvendig at det inneholder et kornslag, er det nødvendig at det inneholder hvete?)
  - o Dette spørsmålet treffer et annet spørsmål, som er: Hvor viktig er det at absolutt alle skal kunne spise det brødet som velges?
- Det er fint å lære av andres perspektiver. Samtidig gjør vi som kirke våre egne vurderinger i dette spørsmålet.

Votering

Enstemmig

Nemnd for gudstjenestelivs vedtak

Nemnd for gudstjenesteliv har drøftet spørsmålet om egnet brød og vin for nattverdfeiring ut ifra den forelagte utredningen.

Nemnda ønsker å fortsette drøftingen på neste møte, og ber om videre utredning av disse og eventuelt andre aktuelle teologiske momenter ved spørsmålet:

- Hva var brød på Jesu tid?
- Hvorfor ble hvetemelsbrød brukt i den første nattverden?

- Hva er kriteriene for å forstå noe som brød i dag, og hvilke av disse kriteriene er teologisk viktig for vår kirke?
- Hvilke kvaliteter ved brødet har symbolsk og teologisk betydning i vår forståelse av nattverden?
- Finnes det eksempler i lutherske (og «beslektede») kirkesamfunn i kulturer som ikke har brød i sin matkultur, som kan belyse vår samtale?
- På hvilken måte kan hensynet til allergikere være teologisk relevant for spørsmålet?

[Lagre vedtak]

4/23 Salmer til godkjenning i Nemnd for gudstjenesteliv våren 2023 - oversending til NFG

Behandlet av	Møtedato	Saknr
1 Nemnd for gudstjenesteliv	06.03.2023	4/23

Forslag til vedtak

Nemnd for gudstjenesteliv godkjenner følgende salmer til publisering i Den norske kirkes salmedatabase:

Møtebehandling i Nemnd for gudstjenesteliv 06.03.2023:

Møtebehandling

Nemnd for gudstjenesteliv sang igjennom de tilsendte salmene i fellesskap. Solveig Jule Mysen og Sindre Seim Gulbrandsen la frem sine innstillinger til salmene.

Solveig Julie innstilte følgende på de første ti salmene:

1. Ansikt til ansikt: Nei.
2. Dans og syng: Nei.
3. Da Olav konge bøyde hodet: Nei.
4. Dat áigi oktii min joksá: Ja.

5. Denne timen: Nei.
6. Det var så forunderlig klart i nat: Ja.
7. En gang, før is og kulde: Nei.
8. Gjennom verdens mørke tider: Tja.
9. Gud, din himmel favner jorda: Ja.
10. Gud, som alltid Er: Ja.

Sindre Seim Gulbrandsen innstilte på de siste fire salmene:

11. Klagesalme år 2000 "Herre Jesus, vær oss nær"
Nei (veldig dyster tekst, som eg ikkje ser heilt bruksområdet for. Melodien er grei å syngja, men ikkje veldig sterk)
12. Herre, vis du meg veien
Ja (tenorstemma på nest siste staving "-te" er ganske unaturleg slik ho står. D-c hadde vore meir intuitivt. Slik syng dei au i eit av dei få opptaka eg har funne på nettet, men eg veit ikkje korleis det er å endra på med tanke på opphavsrett.)
13. Herren heler og fornyer
Ja
14. Himmelen blekner bak glorete rykter
Nei ubearbeidd, men gjerne med eit par korreksjonar. (strofe 1 vers 5 uheldig rim se / [stjerne]ne; strofe 4 vers 3 har for mange stavingar; strofe 5 ord bredbånd forelda omgrep?; strofe 6 etter vers 3 manglar eit "på" i setninga; strofe 7 null komma null)

Godkjenningen utsettes til neste møte.

Votering

Enstemmig

Nemnd for gudstjenestelivs vedtak

Nemnd for gudstjenesteliv har sunget gjennom salmene og vil på neste møte vedta hvilke salmer som godkjennes til publisering i Den norske kirkes salmedatabase.

[Lagre vedtak]

Orienteringssaker

5/23 Orienteringssaker, Nemnd for gudstjenesteliv 6. mars 2023

Behandlet av	Møtedato	Saknr
1 Nemnd for gudstjenesteliv	06.03.2023	5/23

Forslag til vedtak

Sakens tas til orientering

Møtebehandling i Nemnd for gudstjenesteliv 06.03.2023:

Møtebehandling

Regler for saksbehandling i liturgisaker

På bakgrunn av de innkomne hørings svarene er det utarbeidet et nytt forslag til regler for saksbehandling i liturgisaker. Det foreløpige utkastet til sakspapir skulle vært vedlagt innkallingen, men ble glemt. Nemnda fikk tilsendt sakspapiret i møtet.

Det er særlig én ting som er nytt i reglene siden forrige møte i Nemnd for gudstjenesteliv. Det gjelder nedsettelsen av et samisk fagutvalg for liturgi. Forslaget fikk støtte fra Samisk kirkeråd på deres møte tidlig i mars, og reglene sendes til Kirkerådet i mai. Planen er at nye regler vedtas på Kirkemøtet i år.

Nemnd for gudstjenesteliv vil gjerne komme med innspill til hvordan samarbeidet mellom nemnda og samisk liturgiutvalg skal være.

Ressurser for velsignelse av barn i mors liv og dødfødte

Disse liturgiske ressursene er bearbeidet etter forrige møte i Nemnd for gudstjenesteliv og er nå språkvasket. Ressursene sendes på mail til alle i nemnda for tilbakemelding så fort som mulig.

Vigslingsliturgi

Arbeidsutvalget for Nemnd for gudstjenesteliv møtte i midten av februar Bispemøtet. Det var Bispemøtet som tok initiativ til møtet for å samkjøre prosessen med justering av vigslingsliturgi best mulig.

Arbeidsgruppen for vigsling til tjenestene møtes 20. mars. Arbeidsgruppen består av:

- Edel Merethe Gervin, diakon
- Sindre Seim Gulbrandsen, kirkemusiker
- Carl Petter Opsahl, prest og førsteamanuensis i liturgikk
- Oddhild Klevberg, kateket

- Jan Otto Myrseth, biskopenes representant

Arbeidsgruppen for vigsling av kirkebygg består av:

- Åste Dokka, prest
- Torkel Irgens, prest
- En biskop

Fra sekretariatet er Gunnhild Nordgaard Hermstad er sekretær for gruppen som jobber med vigslings til tjeneste og Mathias Gillebo er sekretær for gruppen som jobber med vigsling av kirkebygg.

Askeonsdagsliturgien

Bispemøtet behandlet ordningen for askeonsdag på sitt møte i februar. Innspillene derifra tas nå inn i forberedelsene til Kirkerådets behandling og planen er at ordningen sendes på høring etter Kirkerådets møte i mars.

Nye varamedlemmer

Nemnd for gudstjenesteliv har fått oppnevnt to nye varamedlemmer. Disse er Arnfinn Tobiassen og Eir Andreas Ihleng Berg. Det er ikke oppnevnt en tredje vara.

Votering

Enstemmig

Nemnd for gudstjenestelivs vedtak

De fremlagte sakene om regler for saksbehandling i liturgisaker, ressurser for velsignelse av barn i mors liv og dødfødte, vigslingsliturgiene, askeonsdagsliturgien og nye varamedlemmer, ble tatt til orientering.

[Lagre vedtak]

Drøftingssaker

6/23 Drøftingssak - Å minnes de døde

Behandlet av	Møtedato	Saknr
1 Nemnd for gudstjenesteliv	06.03.2023	6/23

Forslag til vedtak

Nemnd for gudstjenesteliv oppfordrer Kirkerådet til å formidle refleksjon og bevissthet omkring det å reise seg for å minnes de døde ved å:

Møtebehandling i Nemnd for gudstjenesteliv 06.03.2023:

Møtebehandling

Med utgangspunkt i den tilsendte problemstillingen hadde Nemnd for gudstjenesteliv en samtale om det å stå når en minnes de døde i hovedgudstjenesten.

Noen momenter fra samtalen:

- Det er veldig fint at den aktuelle presten har sendt dette inn. Det er et reelt problem og ikke en tenkt situasjon.
- Det er viktig med en refleksjon rundt dette. Mange prester har ikke nødvendigvis tenkt over disse tingene, men det kan være til stor nytte.

- Hva uttrykker det å reise seg?
- Å reise seg når en minnes de døde er en handling som uttrykker at et menneskeliv er menneskelig; uavhengig av hva vedkommende har gjort. Det sier noe om vårt menneskesyn at vi reiser oss. Jf. også utbæring av kisten i gravferd.
- Det er noe diakonalt både i:
  - o Å reise seg for alle; anerkjennelse av menneskeverdet
  - o Å slippe å reise seg; å ta smerte og krenkelse på alvor

- Det er en ganske stor grad av fleksibilitet i leddet: Det er valgfritt å ha med i grunnordningen og i alminnelige bestemmelser, punkt 21 står det at menigheten «som hovedregel» står når den minnes de døde.
- Når dette leddet er med i gudstjenesten minner det oss om at døden finnes.

Votering

Enstemmig

Nemnd for gudstjenestelivs vedtak

NFG takker for henvendelsen og anerkjenner problemstillingen. Det er viktig å være bevisst på og å reflektere over hvorvidt en skal stå eller sitte når en minnes de døde i gudstjenesten. Det å minnes de døde er et diakonalt anliggende. For noen vil det være godt og viktig å reise seg. For andre vil den samme praksisen være vanskelig. Å minnes alle er et uttrykk for Den norske kirkes menneskesyn: Alle mennesker er like mye verd. Det å minnes de døde er også en erkjennelse av at døden finnes.

Slik liturgien nå er, er det rom for lokale tilpasninger jf. alminnelige bestemmelser punkt 21.

NFG mener at det ikke er behov for endringer i ordningen, men oppfordrer biskopene til å vurdere om det er behov for bevisstgjøring og veiledning av presteskapet.

[Lagre vedtak]

7/23 Sakramentsforvaltning utenfor hovedgudstjenesten

Behandlet av	Møtedato	Saknr
1 Nemnd for gudstjenesteliv	06.03.2023	7/23

Forslag til vedtak

Nemnd for gudstjenesteliv har drøftet behovet for en Kirkemøtesak om sakramentsforvaltning utenfor hovedgudstjenesten og hvilke liturgiske ordninger den burde inneholde.

Administrasjonen tar innspillene fra Nemnd for gudstjenesteliv med videre i sitt arbeid.

Møtebehandling i Nemnd for gudstjenesteliv 06.03.2023:

Møtebehandling

Nemnd for gudstjenesteliv drøftet saken med utgangspunkt i spørsmålene:

- Ser Nemnd for gudstjenesteliv behov for en slik gjennomgang av sakramentsforvaltningen?
- Hvilke ordninger mener Nemnd for gudstjenesteliv eventuelt bør inngå i en sak om sakramentsforvaltning utenfor hovedgudstjenesten?

NFG mener at det er behov for en slik gjennomgang og mener at den bør inneholde både nøddåp, nattverd på institusjon, for den enkelte og på leir.

Nemnda skal ikke begynne å arbeide med innholdet i liturgiene, men må avvente igangsetting av liturgisak fra Bispemøtet og Kirkerådet.

Votering

Enstemmig

Nemnd for gudstjenestelivs vedtak

Nemnd for gudstjenesteliv mener at det er behov for en gjennomgang av sakramentsforvaltningen og ber administrasjonen komme tilbake med en oppdatert oversikt over hvilke ordninger det er behov for.

[Lagre vedtak]